

Θέμα εισήγησης: «Η στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση στην Ελλάδα σύμφωνα με την πρακτική και τη νομολογία»

Εισηγήτρια: Δήμητρα Δ. Καββαδά

1. Εισαγωγή

Το θέμα της σημερινής εισήγησής μου και ο βασικός της στόχος είναι να παρουσιάσει τον θεσμό της στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης, ο οποίος εμφανίστηκε για πρώτη φορά στο κοινοτικό δίκαιο με την οδηγία 2001/42/EK. Θα αναλυθεί επίσης η εφαρμογή του στην Ελλάδα, κατά την υλοποίηση μεγάλων έργων και προγραμμάτων, τόσο σε επίπεδο εθνικής νομοθεσίας, όσο και σε επίπεδο νομολογίας, όπως αυτή διαμορφώθηκε από το ΣΤΕ, αλλά και το ΔΕΕ.

Ο θεσμός της στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης αποτελεί μια ταχύτατα εξελισσόμενη διαδικασία σε παγκόσμιο επίπεδο για την περιβαλλοντική εκτίμηση, αξιολόγηση και διαχείριση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.

Περί τα τέλη της δεκαετίας του '80, όπου προτάθηκε για πρώτη φορά ο όρος της ΣΠΕ υποδήλωνε δράσεις, οι οποίες ελάμβαναν μέρος σε **ανώτερο ιεραρχικά επίπεδο από εκείνο των σημειακών έργων**, όπως τα προγράμματα, τα σχέδια και οι πολιτικές. Έτσι λοιπόν γίνεται κατανοητό ότι η στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση αποτελεί ουσιαστικά εκείνη τη διαδικασία υψηλού επιπέδου, η οποία επεκτείνει την έννοια και τις αρχές μιας ΕΠΕ (Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων), και οι οποίες συνήθως εφαρμόζονται σε πολιτικές που έχουν χωροταξικές επιπτώσεις, σχέδια, προγράμματα και ομάδες έργων. Κατά συνέπεια, η ΣΠΕ παρέχει πρωτίστως τη δυνατότητα να αποφευχθεί κάθε είδους εκπόνηση και εφαρμογή ακατάλληλων σχεδίων, προγραμμάτων και έργων και βοηθά στην εκ των προτέρων αναγνώριση αυτών. Σε αυτό το πλαίσιο, γίνεται μια εκτίμηση των εναλλακτικών προτάσεων του έργου και αναγνώριση των αθροιστικών συνεπειών του.

Κρίνεται σκόπιμο επομένως να δοθεί ο βασικός ορισμός του σημαντικού αυτού ζητήματος, προκειμένου να αντιληφθεί κανείς πλήρως σε τι αποσκοπεί και σε τι συνίσταται η στρατηγική εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Έτσι λοιπόν:

α) «Η στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση αφορά την τυποποιημένη, συστηματική και περιεκτική διαδικασία αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων προγραμμάτων, σχεδίων και πολιτικών και περιλαμβάνει την κατάθεση μιας γραπτής έκθεσης που να αναφέρεται στα αποτελέσματα της αξιολόγησης και στα συμπεράσματα από την συμμετοχή του κοινού καθώς και τη χρήση των παραπάνω

δράσεων στην διαμόρφωση της τελικής απόφασης για έγκριση». Γίνεται αντιληπτό ότι η ΣΠΕ αποτελεί συγχρόνως μια δυναμική διαδικασία και ένα σημαντικό βήμα για την επίτευξη της ολοκληρωμένης ανάπτυξης, διαμέσου της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης σε ένα κατά το δυνατόν έγκαιρο στάδιο της διαδικασίας σχεδιασμού πολιτικών, σχεδίων και προγραμμάτων.

2. Η οδηγία 2001/42

Η έννοια της στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης, δηλαδή της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, εισήχθη με την κοινοτική οδηγία 2001/42/ΕΚ (αποκαλούμενη και οδηγία ΣΠΕ). Με την οδηγία αυτή, που αποτελεί τη συνέχεια της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ (οδηγίας ΕΠΕ), καθιερώνεται η υποχρέωση των κρατών-μελών να εκτιμούν τις επιπτώσεις στο περιβάλλον από σχέδια και προγράμματα που αποτελούν το «πλαίσιο» πραγματοποίησης επιμέρους έργων και δραστηριοτήτων. Στόχοι της οδηγίας, κατά το άρθρο 1 αυτής, είναι η υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος και η ενσωμάτωση περιβαλλοντικών θεωρήσεων στην προετοιμασία και υιοθέτηση σχεδίων και προγραμμάτων με σκοπό την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι στόχοι αυτοί συνδέουν την οδηγία με τους γενικούς στόχους της πολιτικής της Κοινότητας για το περιβάλλον, όπως αυτοί θεσπίζονται στα άρθρα 2, 6 και 174 ΣυνθΕΚ.

Τίθεται επομένως η οδηγία 2001/42/ΕΚ στην υπηρεσία της βιώσιμης ανάπτυξης και αυτό αποτυπώνεται και στο άρθρο 1 αυτής με τίτλο «στόχοι».

3. Συγκριτική επισκόπηση των οδηγιών 2001/42/ΕΚ και 85/337/ΕΟΚ

Η οδηγία 2001/42 ακολουθεί εν πολλοίς τη λογική της «μητρικής» οδηγίας 85/337, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/11. Η εννοιολογική και διαδικαστική αυτή συγγένεια δεν υποδηλώνει πάντως μια μηχανιστική μεταφορά της φιλοσοφίας της οδηγίας ΕΠΕ σε μια ανώτερη ιεραρχικά κλίμακα, αυτήν των σχεδίων και προγραμμάτων. Και τούτο διότι, σε αντίθεση με την απλή εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων η οποία περιορίζεται στην περιβαλλοντική αξιολόγηση του τελικού προϊόντος μιας αναπτυξιακής επιλογής, η στρατηγική εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στοχεύει στην καρδιά αυτού τούτου του συστήματος λήψης αποφάσεων του δημοσίου τομέα, μεταβάλλοντας τόσο την ουσία όσο και τη διαδικασία του δημόσιου σχεδιασμού και προγραμματισμού.

Η μεγάλη καινοτομία εντοπίζεται κατά κύριο λόγο σε μερικές μόνο λέξεις: η οδηγία 2001/42/ΕΚ δεν αξιώνει πλέον την μελέτη και την έγκριση ενός «έργου»

ή μίας «δραστηριότητας» με εν δυνάμει σημαντικές συνέπειες στο περιβάλλον· επιτάσσει το ίδιο και για τα «σχέδια» ή «προγράμματα» τα οποία προαναγγέλλουν τα ως άνω έργα και δραστηριότητες. Με άλλα λόγια, πριν την *ad hoc*, ειδική περιβαλλοντική άδεια, απαιτείται μία *ex ante* ευρεία *latu sensu* περιβαλλοντική αποδοχή των επεμβάσεων στο περιβάλλον.

Συνεπώς, το νεωτεριστικό στοιχείο το οποίο εμφανώς κομίζει η οδηγία 2001/42/ΕΚ συνίσταται στο ότι επιβάλλει την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής παραμέτρου, ένα ή περισσότερα επίπεδα πριν και πιο πάνω από εκείνο της οδηγίας 85/337/ΕΚ. Η επιστημονική αξιολόγηση των περιβαλλοντικών κινδύνων δεν μπορεί πλέον να είναι μονοδιάστατη αλλά *πολυεπίπεδη*, όπως πολυεπίπεδο είναι και το σύγχρονο σύστημα λήψης των αποφάσεων.

4. Οι βασικές ρυθμίσεις της οδηγίας 2001/42/ΕΚ

Η στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση (ΣΠΕ) συνίσταται στην *ex ante* έρευνα των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των εναλλακτικών λύσεων μέσω επιστημονικής μελέτης, στην υποβολή του σχεδίου/προγράμματος και της εν λόγω μελέτης σε διαδικασίες διαβούλευσης και δημοσιότητας —ενδεχομένως διασυνοριακής— και στην τελική έγκριση των κρατικών επιλογών αφού πρώτα ληφθούν υπόψη τα πορίσματα της διαβούλευσης. Έχοντας κατά νου τη γενική αυτή περιγραφή του μηχανισμού στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης ενδείκνυται να γίνουν οι ακόλουθες διευκρινίσεις:

Στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας υπάγονται, σύμφωνα με το άρθρο 2 αυτής, τα σχέδια και προγράμματα που πληρούν σωρευτικώς τις ακόλουθες προϋποθέσεις: πρώτον, εκπονούνται ή/και εγκρίνονται από μία αρχή σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο ή εκπονούνται από μία αρχή προκειμένου να εγκριθούν, μέσω νομοθετικής διαδικασίας, από το Κοινοβούλιο ή την Κυβέρνηση και, δεύτερον, απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων. Στα πιο πάνω σχέδια και προγράμματα περιλαμβάνονται και εκείνα που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, καθώς και οι τροποποιήσεις τους. Τα κατά τα ανωτέρω σχέδια και προγράμματα καταλαμβάνονται από τις ρυθμίσεις της οδηγίας εφόσον ενδέχεται να έχουν σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Αναφορικά με το πεδίο εφαρμογής της υπό εξέταση οδηγίας, επισημαίνεται καταρχάς η ερμηνευτική ασάφεια των όρων «σχέδιο» και «πρόγραμμα». Σαφής ορισμός των όρων αυτών δεν παρέχεται στο άρθρο 2 της οδηγίας. Τα σχέδια αποτυπώνουν

συνήθως μία προς εφαρμογή πολιτική, τη στιγμή που τα προγράμματα είναι καταρχήν σαφέστερα και καταγράφουν έναν αριθμό προς εκτέλεση έργων. Προϋπόθεση ώστε τα συγκεκριμένα κείμενα να εμπíπτουν καταρχήν στο πεδίο της οδηγίας είναι να εκπονούνται, να εγκρίνονται ή να τροποποιούνται από έναν φορέα δημόσιας εξουσίας —με τη λειτουργική έννοια του όρου¹— και να έχουν διττά υποχρεωτικό χαρακτήρα, με την έννοια ότι η υιοθέτησή τους προβλέπεται δεσμευτικά από εθνική πράξη και το περιεχόμενό τους οριστικοποιεί, σε στρατηγικό επίπεδο, τις επιλογές των αρμοδίων φορέων.

Περαιτέρω, η οδηγία διακρίνει δύο περιπτώσεις εφαρμογής της ΣΠΕ. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν τα σχέδια και προγράμματα που αναφέρονται στην παρ. 2 του άρθρου 3, τα οποία πιθανόν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και υπάγονται υποχρεωτικά για το λόγο αυτό σε προηγούμενη στρατηγική εκτίμηση, χωρίς να παρέχεται σχετικό περιθώριο εκτίμησης στα κράτη-μέλη. Στη δεύτερη κατηγορία υπάγονται αντίστοιχα τα σχέδια και προγράμματα που αναφέρονται στις παρ. 3 και 4 του άρθρου 3, η υπαγωγή των οποίων σε στρατηγική εκτίμηση επιπτώσεων απόκειται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών-μελών.

Σε ό, τι αφορά την πρώτη κατηγορία σχεδίων και προγραμμάτων, δηλαδή αυτά που υπάγονται υποχρεωτικά σε διαδικασία εκτίμησης, αυτή περιλαμβάνει: Αφενός, τα σχέδια και προγράμματα τα οποία εκπονούνται για τη γεωργία, δασοπονία, αλιεία, ενέργεια, βιομηχανία, μεταφορές, διαχείριση αποβλήτων, διαχείριση υδάτινων πόρων, τηλεπικοινωνίες, τουρισμό, χωροταξία ή χρήση του εδάφους και τα οποία καθορίζουν το πλαίσιο για μελλοντικές άδειες έργων που απαριθμούνται στα παραρτήματα I και II της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ. Αφετέρου, τα σχέδια και προγράμματα για τα οποία, λόγω των συνεπειών που ενδέχεται να έχουν σε ορισμένους τόπους, απαιτείται εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με τα άρθρα 6 και 7 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ (οδηγία για τους οικοτόπους).

Σε ό, τι αφορά τη δεύτερη κατηγορία σχεδίων και προγραμμάτων, δηλαδή αυτά για τα οποία παρέχεται στα κράτη-μέλη περιθώριο επιλογής (screening) για το αν θα υπαχθούν σε διαδικασία ΣΠΕ, αυτή περιλαμβάνει:

- Τα σχέδια και προγράμματα που καθορίζουν τη χρήση μικρών περιοχών σε τοπικό επίπεδο.
- Τις τροποποιήσεις ή σσωνος σημασίας των ήδη εγκεκριμένων σχεδίων και προγραμμάτων και
- Τα σχέδια και προγράμματα που, αν και καθορίζουν το πλαίσιο για μελλοντικές άδειες έργων, δεν υπάγονται στους περιοριστικά οριζόμενους τομείς της παρ. 2 του άρθρου 3.

Δύο παρατηρήσεις στο σημείο αυτό: Πρώτον, ένα σχέδιο ή πρόγραμμα το οποίο δρομολογεί περαιτέρω έργα που χρήζουν περιβαλλοντικής αξιολόγησης κατά την οδηγία 85/337/ΕΟΚ δεν είναι προφανές ότι μπορεί να μην υποβληθεί σε στρατηγική εκτίμηση ακόμη και εάν δεν εντάσσεται ρητά και ευθέως στους τομείς που μνημονεύει η οδηγία 2001/42/ΕΚ. Για παράδειγμα, η δικαιοσύνη και ο αθλητισμός δεν περιλαμβάνονται στους συγκεκριμένους τομείς: ωστόσο ένα σχέδιο ή πρόγραμμα αναφορικά με τη δημιουργία δικαστικών μεγάρων ή αθλητικών εγκαταστάσεων, κατά το μέρος τουλάχιστον που άπτεται της χωροθέτησης των συγκεκριμένων υποδομών, φαίνεται να προϋποθέτει τη διενέργεια ΣΠΕ.

Δεύτερον, «πλαίσιο για μελλοντικές άδειες» —παρά την έλλειψη συγκεκριμένου ορισμού στην οδηγία 2001/42/ΕΚ— φαίνεται συστηματικά ορθότερο να θεωρηθεί ότι συνιστά **κάθε στρατηγικού χαρακτήρα κείμενο μέσω του οποίου οι εθνικοί φορείς αυτοδεσμεύονται ως προς τα κριτήρια και τις προϋποθέσεις χορήγησης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων σε συγκεκριμένα έργα**. Είναι δε κρίσιμο να τονισθεί ότι στο σημείο αυτό, το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο δεν καταλείπει καμία διακριτική ευχέρεια στο εσωτερικό δίκαιο. Από τη στιγμή που το σχέδιο θέτει το «πλαίσιο αδειοδότησης» έργων κατά την έννοια της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, η υποχρέωση διενέργειας ΣΠΕ απορρέει ευθέως από την κοινοτική νομοθεσία.

5. Περιεχόμενο και διαδικασία ΣΠΕ (άρθρα 5-9)

Η διαδικασία στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης, όπως προβλέπεται από τα άρθρα 5-9 της οδηγίας, περιλαμβάνει την εκπόνηση περιβαλλοντικής μελέτης, τη διεξαγωγή διαβουλεύσεων με τις αρχές και το κοινό, καθώς και με άλλα κράτη-μέλη, τη λήψη αποφάσεων και την ενημέρωση σχετικά με την απόφαση.

Ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στις διαδικασίες «διαβούλευσης» με το κοινό και τις αρμόδιες αρχές.

Η οδηγία ΣΠΕ επεκτείνει τα καθήκοντα των κρατών-μελών, πέραν της φάσης του σχεδιασμού, και στη φάση εφαρμογής, θεσπίζοντας την υποχρέωση παρακολούθησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την εφαρμογή των σχεδίων και προγραμμάτων (άρθρο 10), ώστε, εάν τυχόν εντοπισθούν απρόβλεπτες δυσμενείς επιπτώσεις, να αναληφθούν άμεσα επανορθωτικές δράσεις. Η διαδικασία διαχωρίζεται στα ακόλουθα στάδια:

Καταρχάς, σε εκείνο κατά το οποίο ερευνάται κατά πόσον θα πρέπει να διενεργηθεί ΣΠΕ ή μία περίπτωση εμπίπτει στις εξαιρέσεις του άρθρου 3§3 της οδηγίας · μπορεί μεν οι κρίσιμες πληροφορίες να τίθενται στη διάθεση του «κοινού», πλην όμως η σχετική απόφαση περί μη υπαγωγής σε ΣΠΕ τίθεται σε διαβούλευση

μόνον με δημόσιες αρχές οι οποίες «ενόψει των ειδικών περιβαλλοντικών αρμοδιοτήτων τους, ενδέχεται να ενδιαφέρονται για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της εφαρμογής των σχεδίων και προγραμμάτων». Σε διαβούλευση μόνο με «αρχές» και όχι με το «κοινό» τίθεται και η κρατική απόφαση η οποία καθορίζει την έκταση και το επίπεδο ανάλυσης των πληροφοριών που θα πρέπει να περιλαμβάνονται στην περιβαλλοντική μελέτη. Αντιθέτως, στο τρίτο στάδιο της διαδικασίας το οποίο συνίσταται στη δημόσια αξιολόγηση της μελέτης αυτής καθώς και του προτεινόμενου σχεδίου ή προγράμματος, δεν αρκεί η δημοσιοποίηση των συγκεκριμένων στοιχείων και η συλλογή απόψεων από άλλους δημόσιους φορείς· απαιτείται και η διαβούλευση, ενδεχομένως διασυνοριακή, με τους ιδιώτες και τις περιβαλλοντικές οργανώσεις.

Ένα επιπλέον ζήτημα το οποίο καλείται να αντιμετωπίσει η οδηγία 2001/42/ΕΚ —το οποίο δεν είχε απασχολήσει τον κοινοτικό νομοθέτη κατά την εκπόνηση της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ— **άπτεται της ορθολογικής ένταξης της ΣΠΕ στο υφιστάμενο σύστημα περιβαλλοντικής αξιολόγησης.** Το πρόβλημα δημιουργείται από το γεγονός ότι, ενώ η ΣΠΕ προηγείται λογικά και χρονικά των υπολοίπων, ειδικότερων μηχανισμών περιβαλλοντικής αξιολόγησης, η νομοθετική της κατοχύρωση με την οδηγία 2001/42/ΕΚ έπεται των μηχανισμών αυτών. Γεννώνται επομένως δύο ερωτήματα, το πρώτο για την κοινοτική έννομη τάξη, το δεύτερο για το εσωτερικό δίκαιο: Αφενός, ποια η σχέση μεταξύ της στρατηγικής εκτίμησης και των συναφών επιταγών που επιβάλλονται από άλλα κείμενα του παραγώγου δικαίου; Αφετέρου, ποια η σχέση της ΣΠΕ με μελέτες και εκτιμήσεις οι οποίες είτε έχουν ήδη διενεργηθεί σε εθνικό επίπεδο σε κατώτερα στάδια —π.χ., υφιστάμενες ΜΠΕ και εγκρίσεις για συγκεκριμένα έργα— είτε πρόκειται να διενεργηθούν κατά τη σταδιακή εφαρμογή των προς έγκριση σχεδίων ή προγραμμάτων; Απαντώντας στα ανωτέρω ερωτήματα, η οδηγία 2001/42/ΕΚ διευκρινίζει καταρχάς ότι η εφαρμογή της δεν αναιρεί την υποχρέωση τήρησης της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, δηλαδή την *επιπλέον περιβαλλοντική μελέτη και έγκριση των επί μέρους έργων τα οποία περιγράφονται σε ένα σχέδιο ή πρόγραμμα.* Ακόμη μεγαλύτερος συντονισμός είναι σκόπιμο να υπάρξει σε εθνικό επίπεδο ώστε ο μηχανισμός της ΣΠΕ να διασυνδεθεί λειτουργικά με τους υπόλοιπους θεσμούς περιβαλλοντικής εκτίμησης. Ο κοινοτικός νομοθέτης επιτρέπει εναλλακτικά την ενσωμάτωση της ΣΠΕ σε υφιστάμενες διαδικασίες καθώς και τη λήψη μέτρων ώστε να αποφεύγεται η «επανάληψη της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων».

Με τις ανωτέρω διατάξεις, ο συντάκτης της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ φαίνεται να θεσπίζει την **αρχή της ορθολογικής διενέργειας των περιβαλλοντικών εκτιμήσεων.** Η συγκεκριμένη ερμηνευτική αρχή επιτάσσει τη δημιουργία ενός

αλληλοτροφοδοτούμενου δικτύου περιβαλλοντικών εκτιμήσεων κατά τρόπο ώστε να αποφεύγονται οι επαναλήψεις και η περιττή επιβάρυνση της διαδικασίας.

6. Η ενσωμάτωση της οδηγίας 2001/42/ΕΚ στο εθνικό δίκαιο

Δύο χρόνια και πλέον μετά τη λήξη της προθεσμίας, που είχε ορισθεί στην οδηγία ΣΠΕ για τη μεταφορά της στο εθνικό δίκαιο (21 Ιουλίου 2004), εκδόθηκε η υπ' αρ. ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017/28.08.2006 ΚΥΑ των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και του Υφυπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (ΦΕΚ 1225 Β/5.9.2006), με την οποία μεταφέρθηκε η οδηγία ΣΠΕ στο εσωτερικό μας δίκαιο.

Σε ό,τι αφορά ειδικότερα τον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, σύμφωνα με την ΚΥΑ, σε διαδικασία ΣΠΕ, υπάγεται υποχρεωτικά η συντριπτική πλειονότητα των χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων που προβλέπονται από τους ν. 2742/1999 και 2508/1997 και συγκεκριμένα τα Ειδικά και Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού, τα Ρυθμιστικά Σχέδια, τα ΓΠΣ και τα ΣΧΟΟΑΠ (Σχέδιο χωρικής και οικιστικής οργάνωσης ανοικτής πόλης) (αλλά όχι οι πολεοδομικές μελέτες επέκτασης- αναθεώρησης και τα λοιπά πολεοδομικά σχέδια, όπως αυτά του ν.δ. του 1923). Σε διαδικασία ΣΠΕ υπάγονται επίσης διάφορες κατηγορίες παραγωγικών ζωνών που προβλέπονται από την ισχύουσα νομοθεσία, όπως οι ΠΟΑΠΔ (περιοχές οργανωμένης ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων), οι ΠΟΤΑ (Περιοχές ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης) και οι ΠΕΡΠΟ (Περιοχές ειδικά ρυθμιζόμενης πολεοδόμησης) (αλλά όχι οι ΒΕΠΕ –Βιομηχανική επιχειρηματική περιοχή) καθώς και οι ΠΕΧΠ (Περιοχές ειδικών χωρικών παρεμβάσεων) και τα ΣΟΑΠ (Σχέδια ολοκληρωμένης αστικής παρέμβασης του ν. 2742/1999).

Η σημασία της ένταξης της περιβαλλοντικής παραμέτρου στη χάραξη της κρατικής αναπτυξιακής πολιτικής είχε ήδη αναδειχθεί με το ν. 2742/1999 για το χωροταξικό σχεδιασμό και την αιεφόρο ανάπτυξη. Σύμφωνα με το άρθρο 1 του νόμου αυτού, σκοπός του σχεδιασμού είναι *«η θέσπιση θεμελιωδών αρχών και η θεσμοθέτηση σύγχρονων οργάνων, διαδικασιών και μέσων άσκησης χωροταξικού σχεδιασμού που ... διασφαλίζουν την προστασία του περιβάλλοντος στο σύνολο του εθνικού χώρου και στις επί μέρους ενότητες του»*. Συναφώς, η ανάγκη να διενεργείται επιστημονική εκτίμηση των επιπτώσεων του ως άνω σχεδιασμού κατοχυρώνεται ευθέως από το Σύνταγμα μετά την αναθεώρηση του 2001, στο εισαχθέν δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 24, σύμφωνα με το οποίο οι τεχνικές επιλογές και σταθμίσεις *«γίνονται κατά τους κανόνες της επιστήμης»*. **Γενικότερα, η στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση αποτελεί το σημείο συνάντησης της**

πρώτης με τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 24 του Συντάγματος, δηλαδή της αμιγώς περιβαλλοντικής με την ευρύτερη χωροταξική και ρυθμιστική διάσταση της δημόσιας δράσης με απώτερο σκοπό την αειφόρο ανάπτυξη.

7. Ζητήματα από την μεταφορά της οδηγίας 2001/42/ΕΚ

α) Πεδίο εφαρμογής: Το πεδίο εφαρμογής, σε αντίθεση με την ευρύτητα του πεδίου της οδηγίας, φαίνεται να περιορίζεται με την ΚΥΑ (άρθρο 3 και Παράρτημα Ι) στα επιχειρησιακά προγράμματα του Κοινοτικού Πλαισίου και σε όσα σχέδια και προγράμματα χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Γενικευμένη εφαρμογή της ΣΠΕ προβλέπεται μόνον για τους τομείς του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού (Ειδικά και Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού, Ρυθμιστικά, ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ, κλπ), καθώς και για επιμέρους σχέδια και προγράμματα που αφορούν τη διαχείριση των υδατικών πόρων και των αποβλήτων. Η ΚΥΑ αντιγράφει μεν πιστά την οδηγία όταν προσδιορίζει, στα άρθρα 2 και 3, τα σχέδια και προγράμματα τα οποία υπόκεινται υποχρεωτικά σε ΣΠΕ. Ωστόσο, περιλαμβάνει και το παράρτημα Ι, το οποίο είναι ελλιπές: για παράδειγμα, δεν μνημονεύει το Γενικό (εθνικό) Χωροταξικό Πλαίσιο Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης του άρθρου 6 του ν. 2742/1999, τον ενεργειακό σχεδιασμό σε επίπεδο ΔΕΣΜΗΕ και ΔΕΣΦΑ και τους άξονες τουριστικής ανάπτυξης που χαράσσονται από τον ΕΟΤ. Η απαρίθμηση του παραρτήματος δεν μπορεί παρά να είναι ενδεικτική και προδήλως δεν υπερισχύει των διατάξεων της οδηγίας. Για τα σχέδια τα οποία ενδέχεται να επηρεάζουν τους οικοτόπους του δικτύου Natura 2000, ο έλληνας κανονιστικός νομοθέτης κάνει χρήση της ευχέρειας την οποία φαίνεται να του εκχωρεί η οδηγία, να ερευνά κατά πόσον οι οικοτόποι «επηρεάζονται σημαντικά» από το σχέδιο πριν τα υποβάλει σε ΣΠΕ.

Ειδική μνεία αξίζει να γίνει στα σχέδια ή προγράμματα που εγκρίνονται με τυπικό νόμο. Τα κείμενα αυτά υποβάλλονται —και ορθώς— σε ΣΠΕ, με βάση τα άρθρα 2(α) και 3 παρ. 1 της ΚΥΑ, εφόσον τούτο απαιτείται από το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο. Δεν είναι όμως σαφές εάν τα εν λόγω σχέδια ή προγράμματα, πριν υιοθετηθούν από το Κοινοβούλιο, (προ) εγκρίνονται και με διοικητική πράξη σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ. 9 της ΚΥΑ 107017/2006. Μία τέτοια ερμηνεία, εκτός του ότι συνάγεται από το γράμμα των διατάξεων της ΚΥΑ, εμφανίζει το πλεονέκτημα ότι επιτρέπει την ευθεία δικαστική αμφισβήτηση του (προ)εγκριθέντος σχεδίου, κάτι το οποίο δεν είναι καταρχήν δυνατό εάν η έγκριση δίνεται το πρώτον με τυπικό νόμο.

β) Πρόβλημα ορολογίας και σαφήνειας των ορισμών: Μέρος των ορισμών που εισάγονται με την ΚΥΑ συνιστά απλή μετάφραση και μεταφορά στην ελληνική γλώσσα των αντίστοιχων όρων του κοινοτικού κειμένου, χωρίς εξειδίκευση και προσαρμογή στην ελληνική πραγματικότητα. Το πρόβλημα αυτό εντοπίζεται τόσο σε ότι αφορά τους όρους «χρήση μικρών περιοχών σε τοπικό επίπεδο» και «ήσσονος σημασίας τροποποιήσεις» που χρησιμοποιούνται στην οδηγία για να προσδιορίσουν το κυρίως πεδίο εφαρμογής της ΣΠΕ, όσο και σε ό, τι αφορά τον όρο «πρώτη τυπική προπαρασκευαστική πράξη» που χρησιμοποιείται στην οδηγία για να προσδιορίσει το πεδίο εφαρμογής των μεταβατικών διατάξεων της, δηλαδή το πώς εφαρμόζεται η ΣΠΕ επί εκκρεμών σχεδίων και προγραμμάτων.

γ) Σε σχέση με την τήρηση των διαδικαστικών κανόνων της οδηγίας 2001/42/ΕΚ. Προβληματικός φαίνεται ο ορισμός από την ΚΥΑ 107017/2006, του «κοινού» το οποίο δικαιούται να συμμετάσχει στη διαβούλευση της ΣΠΕ. Ο Έλληνας κανονιστικός νομοθέτης αντιγράφει στο σημείο αυτό τον ορισμό του «ενδιαφερόμενου κοινού» της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ· ωστόσο, όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, ο ορισμός αυτός είναι στενότερος από εκείνον της οδηγίας 2001/42/ΕΚ και κακώς χρησιμοποιείται εν προκειμένω. Υπέρμετρα περιοριστική φαίνεται να είναι και η απαρίθμηση των δημοσίων «αρχών» με τις οποίες θα πρέπει να διενεργείται διαβούλευση κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 3 της οδηγίας. Από το στάδιο του «περιβαλλοντικού προελέγχου» αλλά και από την κύρια φάση της διαδικασίας απουσιάζουν εντελώς οι ΟΤΑ πρώτου και δευτέρου βαθμού, σε ότι αφορά τουλάχιστον τα σχέδια και προγράμματα μείζονος σημασίας. Δεν φαίνεται να συνάδει με τις διατάξεις της οδηγίας και η ευχέρεια την οποία αναγνωρίζει η ΚΥΑ 107017/2006 ως προς τη διενέργεια η όχι διαβούλευσης με τις ενδιαφερόμενες δημόσιες αρχές. Αναφορικά με τη δημοσιότητα της διαδικασίας και ιδίως των αποφάσεων οι οποίες λαμβάνονται αναφορικά με τη διενέργεια ΣΠΕ και την τελική έγκριση του σχεδίου ή προγράμματος, η εθνική νομοθεσία καταφεύγει στο παραδοσιακό μέσο της «δημοσίευσης σχετικής ανακοίνωσης σε δύο (2) τουλάχιστον εφημερίδες». Σε μία εποχή όπου η ηλεκτρονική ανάρτηση πληροφοριών είναι πλέον ευχερής, οικονομική και πρωτίστως εύχρηστη, δεν είναι προφανές ότι η δημοσίευση ανακοίνωσης στον τύπο και μόνο ικανοποιεί την απαίτηση της οδηγίας να «*τίθενται στη διάθεση*» του κοινού αναλυτικές περιβαλλοντικές πληροφορίες. Ακόμη πιο ελλιπής αποδεικνύεται η μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο, της κοινοτικής επιταγής για παρακολούθηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και μετά την έγκριση του

σχεδίου ή προγράμματος, αδυναμία η οποία χαρακτηρίζει συνολικά τον ελληνικό μηχανισμό περιβαλλοντικής εκτίμησης. Η ΚΥΑ 107017/2006 δεν εξειδικεύει την υποχρέωση αυτή με τη θέσπιση συγκεκριμένων μέτρων, διαδικασιών ή μηχανισμών.

δ) Σε σχέση με την ορθολογική ένταξη της ΣΠΕ στον υφιστάμενο, εθνικό μηχανισμό περιβαλλοντικής εκτίμησης. Στο σημείο αυτό εντοπίζεται η μεγαλύτερη αδυναμία της ΚΥΑ 107017/2006. Ο κανονιστικός νομοθέτης ουδόλως προβληματίζεται για τον τρόπο με τον οποίο ο θεσμός της ΣΠΕ θα εισαχθεί στο, πολυεπίπεδο και από τη φύση του ασαφές, σύστημα λήψης αποφάσεων στην ελληνική έννομη τάξη και σε ένα υφιστάμενο —με αρκετές ακόμη ατέλειες— μηχανισμό περιβαλλοντικής εκτίμησης. Απλώς αναπαράγει τις διατάξεις τις οδηγίας χωρίς να μεριμνά για τον τρόπο με τον οποίο, στην πράξη, αφενός δεν θα διενεργούνται επικαλυπτόμενες μελέτες και διαδικασίες περιβαλλοντικής εκτίμησης, αφετέρου θα αξιοποιούνται οι υφιστάμενες περιβαλλοντικές πληροφορίες, κατά την εκπόνηση νέων έργων, είτε στρατηγικού είτε σημειακού χαρακτήρα. Η ΚΥΑ 107017/2006 αναφέρει μάλιστα ότι τα ειδικά και τα περιφερειακά χωροταξικά πλαίσια, το γενικό πολεοδομικό σχέδιο και άλλα εργαλεία πολεοδομικού σχεδιασμού με ειδικότερο αντικείμενο υπόκεινται σε ΣΠΕ, χωρίς ωστόσο να παρέχει καμία απολύτως κατεύθυνση ως προς τον τρόπο με τον οποίο θα καθοριστεί επί της ουσίας, το βάθος περιβαλλοντικής ανάλυσης και η σχέση των περισσότερων αυτών στρατηγικών εκτιμήσεων. Κοντολογίς, δεν φαίνεται να σέβεται την αρχή της ορθολογικής διενέργειας των περιβαλλοντικών εκτιμήσεων. Το κενό από την έλλειψη αυτή φαντάζει ακόμη μεγαλύτερο, λαμβανομένου υπόψη ότι δεν μπορεί να καλυφθεί ερμηνευτικά από τα διοικητικά δικαστήρια.

8. Η εφαρμογή της ΣΠΕ στην Ελλάδα

Μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι ένα είδος εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων για ορισμένες περιπτώσεις σχεδίων ή και προγραμμάτων υφίσταται εδώ και αρκετά χρόνια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο θεσμός των ειδικών χωροταξικών μελετών (EXM), κατά την εκπόνηση των οποίων συνεκτιμώνται οι πιθανές περιβαλλοντικές επιπτώσεις του συγκεκριμένου χωροταξικού σχεδιασμού σε ευαίσθητες περιοχές του υπαίθρου χώρου, όπως οι παράκτιες ή ορεινές περιοχές, έστω και σε αρχική φάση. Επιπλέον, ως τεχνικές εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε σχέδια και προγράμματα, μπορούν να θεωρηθούν και οι περιπτώσεις εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύνθετων και σε μεγάλη κλίμακα αναπτυσσόμενων έργων. Μερικά τέτοια παραδείγματα είναι:

-
- Η ΜΠΕ της μερικής εκτροπής του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία
 - Η ΜΠΕ για την ανάπτυξη των χερσαίων και θαλάσσιων εγκαταστάσεων του λιμένα Πειραιά και τα ολυμπιακά έργα

Σε ό, τι αφορά την εκπόνηση στρατηγικών μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με την οδηγία 2001/42/ΕΚ, σημαντική υπήρξε η στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση, η οποία εκπονήθηκε στο παρελθόν από το πρώην Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. σχετικά με την επίδραση στην μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από την απόσυρση των αυτοκινήτων με συμβατικούς κινητήρες και την αντικατάστασή τους από αυτοκίνητα νέας τεχνολογίας (κινητήρες με καταλύτη).

Η σημαντικότερη όμως περίπτωση είναι εκείνη της μελέτης περιβαλλοντικής στρατηγικής, η οποία ανατέθηκε από το πρώην Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. στη γενική γραμματεία δημοσίων έργων για την κατασκευή άξονα της Ιόνιας Οδού. Η εν λόγω ΜΠΣ έθετε ως βασικό στόχο τον ορισμό των γενικών περιβαλλοντικών απαιτήσεων, περιορισμών και δεικτών για την προστασία του περιβάλλοντος, ενώ ειδικότερος στόχος είναι η διαμόρφωση μιας γενικής στρατηγικής προστασίας του περιβάλλοντος σε όλα τα τμήματα του άξονα της Ιόνιας Οδού. Διευκρινίζεται ότι η μελέτη αυτή είναι ίσως η μοναδική στη χώρα μας, όπου το τελικό της αποτέλεσμα ικανοποιεί τους περισσότερους στόχους της οδηγίας 2001/42/ΕΚ, ενώ συγχρόνως χρησιμοποιεί σχετικές μεθοδολογίες ανάλυσης.

9. Η ΣΠΕ υπό το πρίσμα της εθνικής νομολογίας

A) Ειδικό χωροταξικό σχέδιο για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ΣΤΕ 1421, 1422/2013

Το ΣΤΕ δέχθηκε τα ακόλουθα: Για σχέδια και προγράμματα εθνικού επιπέδου, τα οποία αφορούν, μεταξύ άλλων, το χωροταξικό σχεδιασμό παραγωγικών τομέων της εθνικής οικονομίας, όπως είναι αυτός της ενέργειας **ακολουθείται υποχρεωτικώς** η διαδικασία της στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης.

Η διαδικασία στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης και, συγκεκριμένα, τόσο η εκπόνηση της στρατηγικής μελέτης, με την οποία αξιολογούνται οι σημαντικές επιπτώσεις του σχεδίου στο περιβάλλον και προτείνονται κατάλληλα μέτρα αντιμετώπισής τους, όσο και η διαγραφόμενη διαδικασία διαβουλεύσεως, κατά την οποία διατυπώνονται οι απόψεις των εμπλεκόμενων αρχών και των ενδιαφερομένων πολιτών και των φορέων συλλογικής εκπροσωπήσεώς τους, πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί προ της εγκρίσεως του οικείου σχεδίου ή προγράμματος (βλ. άρθρα 1 και 7 παρ. 1 της κ.υ.α. και 1 της οδηγίας 2001/42/ΕΚ, πρβλ. ΣΤΕ Ολομέλεια 3650/2010). Τούτο, όμως, ουδόλως αποκλείει την ταυτόχρονη έγκριση της μελέτης

και του σχεδίου και, μάλιστα, με την ίδια απόφαση, υπό την αυτονόητη προϋπόθεση ότι το εγκρίνον όργανο έχει αρμοδιότητα εγκρίσεως τόσο του σχεδίου, όσο και της μελέτης. Σε κάθε περίπτωση, η ενάσκηση της ευχέρειας αυτής δεν είναι επιτρεπτή αν έχει ως αποτέλεσμα την πλημμελή συμμόρφωση προς τις απαιτήσεις της εθνικής και κοινοτικής νομοθεσίας για τη στρατηγική εκτίμηση.

Η εν λόγω στρατηγική μελέτη πληροί, κατ' αρχήν, τις ελάχιστες απαιτήσεις του παραρτήματος ΙΙΙ της κ.υ.α. 107017/2006, δεδομένου ότι περιγράφει και αξιολογεί τις αναμενόμενες επιπτώσεις από την εφαρμογή του σχεδίου και εξετάζει επαρκώς εναλλακτικές δυνατότητες ως προς την εν γένει διάρθρωση του σχεδίου, ενώ οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις δύνανται να αξιολογηθούν κατά τον βέλτιστο δυνατό τρόπο στα διάφορα προβλεπόμενα εκ του νόμου στάδια σχεδιασμού. Επομένως, οι περί του αντιθέτου προβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι.

Β) ΟΛ ΣΤΕ 3650/2010 κ ΔΕΕ C-177/11

Ο Σύλλογος Ελλήνων Πολεοδόμων και Χωροτακτών κατέθεσε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αίτηση για να ακυρωθεί η ΚΥΑ 107017/2006, με την οποία μεταφέρθηκε στο ελληνικό δίκαιο η οδηγία ΣΠΕ.

Όσον αφορά το δίκαιο της Ένωσης, ο αιτών της κύριας δίκης διατείνεται ότι η υπουργική απόφαση της 28ης Αυγούστου 2006 δεν μετέφερε ορθώς την οδηγία ΣΠΕ. Με το ερώτημά του, το ΣΤΕ ζητεί κατά βάση να διευκρινιστεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο β', της οδηγίας ΣΠΕ έχει την έννοια ότι εξαρτά την υποχρέωση υποβολής συγκεκριμένου σχεδίου σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων κατά την οδηγία αυτή από τη συνδρομή, για το ίδιο σχέδιο, των προϋποθέσεων που καθιστούν αναγκαία την υποβολή του σε εκτίμηση κατά την οδηγία 92/43/ΕΟΚ περί προστασίας οικοτόπων.

ΔΕΕ C-177/11

Στο ερώτημα που τέθηκε το ΔΕΕ έδωσε την απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο β', της οδηγίας ΣΠΕ έχει την έννοια ότι εξαρτά την υποχρέωση υποβολής συγκεκριμένου σχεδίου σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη συνδρομή, για το ίδιο σχέδιο, των προϋποθέσεων που καθιστούν αναγκαία την υποβολή του σε εκτίμηση κατά την οδηγία περί οικοτόπων, εάν ενδέχεται το σχέδιο να επηρεάσει σημαντικά τον περί ου πρόκειται οικότοπο.

Γ) Εκτροπή Αχελώου ΣτΕ 3053/2009 (αποστολή προδικαστικών ερωτημάτων στο ΔΕΕ)

Στην επίδικη υπόθεση πρέπει να σημειωθεί ότι η πράξη έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών για την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και για την ενεργειακή αξιοποίηση των υδάτων του, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 ν. 3481/2006. Επίσης και η πράξη έγκρισης του Σχεδίου Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 2 ν. 3481/2006.

Προβλήθηκε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ότι η προσβαλλόμενη πράξη είναι ακυρωτέα, διότι η διάταξη του άρθρου 13 ν. 3481/2006, βάσει της οποίας εκδόθηκε, παραβιάζει ευθέως την Οδηγία 2001/42/EK, καθ' όσον, παρότι πρόκειται για σχέδιο και έργο που αφορά στους τομείς της γεωργίας, ενέργειας και διαχείρισης υδάτινων πόρων, θίγει δε περιοχές που περιλαμβάνονται στο δίκτυο NATURA (Ασπροπόταμος, Κοιλιάδα Αχελώου, Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου-Αιτωλικού κλπ.), δεν προηγήθηκε της νομοθετικής εγκρίσεώς του η στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση των επιπτώσεών του.

Τέθηκε καταρχήν το ζήτημα εάν οι ανωτέρω διατάξεις της οδηγίας 2001/42/EK είχαν άμεση ισχύ κατά το χρόνο δημοσίευσης (και ενάρξεως της ισχύος) του ν. 3481/2006 (2.8.2006), δεδομένου ότι, σύμφωνα με το άρθρο 13 της οδηγίας, η Ελλάδα όφειλε να θεσπίσει τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθεί με την εν λόγω οδηγία πριν από τις 21 Ιουλίου 2004, αλλά, τελικώς, οι διατάξεις αυτές θεσπίστηκαν στις 5.9.2006 με την 107017/28.8.2006 κοινή απόφαση, μετά την άσκηση προσφυγής, κατά το άρθρο 226 ΣυνθΕΚ, της Επιτροπής κατά της Ελλάδας ενώπιον του ΔΕΚ για τη μη ενσωμάτωση της οδηγίας 2001/42/EK (υπόθεση C-68/06).

Το ΣτΕ έκρινε ότι ανεξάρτητα από τις λεπτομέρειές τους, οι εν λόγω διατάξεις έχουν **άμεσο αποτέλεσμα μετά την παρέλευση της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας** (πρβλ. ΔΕΚ απόφαση της 11.8.1995, C-431/92, Επιτροπή κατά Γερμανίας, απόφαση της 16.9.1999, C-435/97, WWF κλπ.). Συνεπώς, η εν λόγω οδηγία είχε άμεση ισχύ από 21 Ιουλίου 2004.

Περαιτέρω, το άρθρο 13 παρ. 3 της οδηγίας ορίζει ότι: «Σχέδια και προγράμματα των οποίων η πρώτη τυπική προπαρασκευαστική πράξη είναι προγενέστερη της ημερομηνίας αυτής (λήξης της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας) και τα οποία εγκρίνονται ή υποβάλλονται στη νομοθετική διαδικασία **μετά την πάροδο περισσότερων από 24 μήνες από αυτήν**, υπόκεινται στην υποχρέωση του άρθρου 4 παράγραφος 1, εκτός εάν τα κράτη μέλη αποφασίσουν σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση ότι αυτό δεν είναι εφικτό και ενημερώσουν το κοινό για την απόφασή τους». Από την ανωτέρω διάταξη συνάγεται **ex contrario** ότι **δεν** υπάρχει υποχρέωση διενέργειας ΣΠΕ για έργα, των οποίων η πρώτη τυπική προπαρασκευαστική πράξη είναι προγενέστερη της ημερομηνίας λήξης της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας και τα οποία εγκρίνονται ή υποβάλλονται στη νομοθετική διαδικασία **εντός 24μήνου από την ημερομηνία αυτή**.

Εν προκειμένω, οι διατάξεις των άρθρων 9 και 13 του ν. 3481/2006, με τις οποίες εγκρίθηκε το επίμαχο σχέδιο, κατατέθηκαν στη Βουλή, ως τροπολογία, στις 6 Ιουλίου 2006, δηλαδή εντός της προθεσμίας που θέτει η οδηγία 2001/42/EK και η οποία έληγε στις 21 Ιουλίου 2006 (24μηνο από την 21.07.2004 (ημερομηνία λήξης της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας). Τέθηκε, επομένως, το ζήτημα εάν οι πράξεις που αφορούσαν στο επίδικο έργο μπορούσαν να θεωρηθούν ως τυπικές προπαρασκευαστικές πράξεις του επίδικου σχεδίου, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 13 της οδηγίας, έτσι ώστε να μην υφίσταται υποχρέωση για εκπόνηση μελέτης στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης.

Περαιτέρω, τέθηκε το ζήτημα εάν η απαίτηση της οδηγίας 2001/42/EK για εκπόνηση μελέτης στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης καλύπτεται από το περιεχόμενο του υπάρχοντος σχεδίου διαχείρισης υδάτων, σε συνδυασμό με τα στοιχεία που περιέχονται στην υπάρχουσα περιβαλλοντική μελέτη του έργου που θα εκτελεσθεί στο πλαίσιο της διαχείρισης των υδάτων, καθόσον από το ως άνω σχέδιο και από την ως άνω μελέτη προκύπτουν πληροφορίες για το περιεχόμενο και τους στόχους του σχεδίου, οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την εφαρμογή του προβλεπόμενου μέτρου και από την εκτέλεση του έργου, οι ενδεχόμενες εναλλακτικές λύσεις, καθώς και τα μέτρα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων του έργου στο περιβάλλον.

Καταλήγοντας, το ΣτΕ διατύπωσε, μεταξύ άλλων, προς το ΔΕΕ το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα, ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα:

«Εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2001/42/EK του Ευρωπαϊκού

Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001, "σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων" (ΕΕ L 197) σχέδιο εκτροπής ποταμού, το οποίο α) αφορά στην κατασκευή φραγμάτων και στη μεταφορά ύδατος από μια ΠΛΑΠ σε άλλη... Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 8) «Κατά την έννοια του άρθρου 13 παρ. 1 της οδηγίας 2001/42/ΕΚ, μπορούν να θεωρηθούν ως τυπικές προπαρασκευαστικές πράξεις που εκδόθηκαν πριν από τις 21 Ιουλίου 2004, έτσι ώστε να μην υφίσταται υποχρέωση για εκπόνηση μελέτης στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης, πράξεις που αφορούσαν στο επίδικο έργο και έχουν ακυρωθεί αναδρομικώς με δικαστικές αποφάσεις...».

Απάντηση ΔΕΕ C- 43/10

Το ΣΤΕ ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν σχέδιο μερικής εκτροπής των υδάτων ποταμού, όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, πρέπει να θεωρείται ως σχέδιο ή πρόγραμμα το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2001/42.

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δέχθηκε ότι το εν λόγω σχέδιο δεν φαίνεται να αποτελεί πράξη η οποία καθορίζει τα κριτήρια και τις λεπτομέρειες της χωροταξικής οργανώσεως και η οποία καθιερώνει κανόνες και διαδικασίες ελέγχου που διέπουν την εφαρμογή ενός ή περισσότερων σχεδίων (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 22ας Μαρτίου 2012, C-567/10, Inter-Environnement Bruxelles κ.λπ., σκέψη 30). Επομένως, στο ερώτημα που υποβλήθηκε πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι σχέδιο μερικής εκτροπής των υδάτων ποταμού, όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, δεν πρέπει να θεωρείται ως σχέδιο ή πρόγραμμα το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2001/42.

Δ) Άλλες αποφάσεις του ΣΤΕ

Κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν και κάποιες ακόμη αποφάσεις του ΣΤΕ που αφορούν τη διαδικασία ΣΠΕ:

Με τις υπ' αριθμ. **1824/2012** και **649/2009** αποφάσεις του, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η **τροποποίηση ΓΠΣ** προϋποθέτει προηγούμενη εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων κατά την οδηγία ΣΠΕ και την ΚΥΑ 107017/2006, μη αρκούσης της έκδοσης ειδικής πολεοδομικής μελέτης, διότι δεν προκύπτει ότι η μελέτη έτυχε των διαδικασιών διαβούλευσης.

Αντιθέτως, σε υπόθεση αίτησης ακύρωσης κατά της απόφασης ΕΠΟ (Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων) για το έργο του οδικού άξονα «Κορίνθου – Πατρών», το ΣΤΕ

έκρινε ότι παρόλο που το εν λόγω έργο **εμπίπτει καθ' ύλην** στο πεδίο εφαρμογής της οδ. 2001/42, **δεν εμπίπτει κατά χρόνο**, διότι σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ. 3 της οδηγίας και το αντίστοιχο άρθρο 10 παρ. 1 της Κ.Υ.Α 107017/2006, η υποχρέωση τήρησης της διαδικασίας στρατηγικής εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων αφορά σχέδια και προγράμματα, των οποίων η πρώτη τυπική προπαρασκευαστική πράξη είναι μεταγενέστερη της 21.7.2004. Εν προκειμένω, η ΜΠΕ ανατέθηκε στα μελετητικά γραφεία με την από 4.11.2003 σύμβαση. Ως εκ τούτου η σύνταξη της μελέτης για το επίμαχο έργο ανατέθηκε στον ανάδοχο πριν την 21.7.2004 και η πράξη αυτή συνιστά ασφαλώς **προπαρασκευαστική πράξη της πραγματοποίησης του έργου**. Ως εκ τούτου, η προσβαλλόμενη απόφαση έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων του έργου εκδόθηκε στις 16.6.2006 πριν παρέλθουν δηλαδή 24 μήνες από την ημερομηνία λήξης της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας ΣΠΕ (**ΣΤΕ 3043/2011, 3047/2011**).

Παρά το γεγονός ότι ούτε στο κείμενο της οδηγίας, αλλά ούτε και σε αυτό της ΚΥΑ107017/2006 δίνεται ορισμός της «πρώτης τυπικής προπαρασκευαστικής πράξης», το ΣΤΕ με τη νομολογία του διαμόρφωσε έναν πρώτο ορισμό. Σύμφωνα με όσα έχει κάνει δεκτά το Δικαστήριο, ως «πρώτη τυπική προπαρασκευαστική πράξη» δεν νοείται οποιαδήποτε πράξη ή υλική ενέργεια, η οποία συνάπτεται οπωσδήποτε με την προωθούμενη ρύθμιση, αλλά η διοικητική πράξη, η οποία, κατά νόμο, κατατείνει αμέσως ή κυρίως στην έκδοση της τελικής πράξης και στην πραγματοποίηση του σκοπούμενου αποτελέσματος (**ΣΤΕ 3048/2011, 2624/2010, Π.Ε. 92/2008 πενταμ., 129/2009, 222/2008, 121/2008**)

Σε άλλη περίπτωση αίτησης ακύρωσης κατά πράξης ΕΠΟ, το ΣΤΕ δέχθηκε ότι η προσβαλλόμενη πράξη εκδόθηκε την 30.5.2006, ήτοι πριν από την πάροδο διαστήματος μεγαλύτερου των 24 μηνών από την 21.7.2004, συνεπώς, δεν συνέτρεχε κατά νόμο υποχρέωση προηγούμενης εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την τροποποίηση αυτή, κατά τις διατάξεις της παραπάνω ΚΥΑ, *ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι από τα στοιχεία του φακέλου δεν προκύπτει ενημέρωση του κοινού περί του ανέφικτου της τήρησης των προβλεπόμενων από την ΚΥΑ διαδικασιών* (πρβλ. ΣΤΕ 3649/2009 επταμ.) (**ΣΤΕ 4581/2011**).

10. Νομολογία ΔΕΕ σχετικά με την εφαρμογή της ΣΠΕ

A) C-567/10 διαδικασία εν όλω ή εν μέρει καταργήσεως σχεδίου χρήσεως του εδάφους

Στην υπόθεση **C-567/10** (Inter-Environnement Bruxelles ASBL κλπ κατά Région de Bruxelles-Capitale), το ΔΕΕ έκρινε ότι η έννοια των σχεδίων και προγραμμάτων «που απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων», κατά το άρθρο 2, στοιχείο α΄, της οδηγίας 2001/42, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι καλύπτει επίσης τα **ειδικά χωροταξικά σχέδια**. Στο μέτρο που η κατάργηση σχεδίου ή προγράμματος μπορεί να μεταβάλει την κατάσταση του περιβάλλοντος ως έχει κατά τον χρόνο εκδόσεως της προς κατάργηση πράξεως, πρέπει να ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο του ελέγχου των ενδεχόμενων μεταγενέστερων επιπτώσεων της στο περιβάλλον. Το άρθρο 2, στοιχείο α΄, της οδηγίας 2001/42 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι μια διαδικασία εν όλω ή εν μέρει καταργήσεως σχεδίου χρήσεως του εδάφους, όπως η προβλεπόμενη στα άρθρα 58 έως 63 του CoBAT, εμπίπτει καταρχήν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής.

B) C-105/09 και C-110/09 πρόγραμμα δράσης για τη διαχείριση του αζώτου στη γεωργία στις ευπρόσβλητες ζώνες

Στις ως άνω υποθέσεις **C-105/09 και C-110/09** (Terre wallonne ASBL κατά Région wallonne), το ΔΕΕ έκρινε ότι ο ειδικός χαρακτήρας των εν λόγω προγραμμάτων έγκειται στο ότι αποτελούν μία σφαιρική και συνεκτική προσέγγιση που έχει τον χαρακτήρα συγκεκριμένου και διαρθρωμένου σχεδιασμού, ο οποίος καλύπτει τις ευπρόσβλητες ζώνες, ενδεχομένως στο σύνολο της επικράτειας και αφορά τη μείωση και την πρόληψη της νιτρορύπανσης γεωργικής προέλευσης. Τέτοιο πρόγραμμα δράσης συνιστά κατ' αρχήν σχέδιο ή πρόγραμμα του άρθρου 3, παράγραφος 2, στοιχείο α΄, της οδηγίας 2001/42, εφόσον περιλαμβάνει μέτρα από την τήρηση των οποίων εξαρτάται η έγκριση της άδειας που ενδέχεται να χορηγηθεί για την υλοποίηση των σχεδίων που απαριθμούνται στα παραρτήματα I και II της οδηγίας 85/337.

11. Η σημασία του θεσμού της ΣΠΕ για το ελληνικό δημόσιο δίκαιο

Επιχειρώντας μία συνολική αξιολόγηση της οδηγίας 2001/42/EK, παρατηρείται ότι η σημασία και οι προεκτάσεις της υπερβαίνουν, όχι μόνον τις άμεσες κανονιστικές συνέπειές της —δηλαδή τη θέσπιση ενός συστήματος περιβαλλοντικής εκτίμησης των στρατηγικών επιλογών των κρατών μελών— αλλά και το πεδίο του δικαίου του περιβάλλοντος.

Καταρχάς, αναδεικνύει τη νομική σημασία του κρατικού σχεδιασμού και των πράξεων που τον αποτυπώνουν. Η ιδιαιτερότητα και η νομική δεσμευτικότητα των σχεδίων και

προγραμμάτων, ως πράξεις οι οποίες εκπονούνται από φορείς δημόσιας εξουσίας, ουδέποτε απασχόλησε σοβαρά το ελληνικό διοικητικό δίκαιο. Η θεωρία αλλά και η νομολογία επικεντρώθηκαν σχεδόν αποκλειστικά στην έννοια της εκτελεστής διοικητικής πράξης, δηλαδή σε κρατικές αποφάσεις οι οποίες επάγονται άμεσες εξωτερικές έννομες συνέπειες στους διοικουμένους. Στην πλειονότητά τους, τα σχέδια ή προγράμματα υποβαθμίζονται σε προπαρασκευαστικά κείμενα τα οποία μπορούν να αμφισβητηθούν δικαστικά μόνο κατά το μέρος που οι επιλογές που διατυπώνουν, συγκεκριμενοποιηθούν με την έκδοση άλλων, εκτελεστών διοικητικών πράξεων. Η οδηγία 2001/42/EK μας καλεί να αξιολογήσουμε εκ νέου το νομικό ορισμό των σχεδίων και προγραμμάτων, τουλάχιστον εκείνων με ουσιώδεις περιβαλλοντικές προεκτάσεις, ξεφεύγοντας από τις αγκυλώσεις των παραδοσιακών ορισμών για την ατομική και την κανονιστική διοικητική πράξη. Η αφοριστική προδιάθεση του εθνικού διοικητικού δικαίου να θεωρεί ως αμιγώς «διακηρυκτικού χαρακτήρα» και ήσσονος σημασίας, τα κείμενα που συγκεκριμενοποιούν μελλοντικές δράσεις, δεν συνάδει με την οπτική του κοινοτικού δικαίου.

Περαιτέρω, στο μέτρο που η επιταγή για διενέργεια ΣΠΕ αφορά και σχέδια ή προγράμματα τα οποία εγκρίνονται με τυπικό ή ουσιαστικό νόμο, η οδηγία 2001/42/EK κλονίζει μία θεμελιώδη θέση του ελληνικού διοικητικού δικαίου, **το επί της ουσίας ανέλεγκτο του νομοθέτη και το αναιτιολόγητο των κανόνων δικαίου.** Η παγιωμένη αντίληψη για την αρχή της διάκρισης των λειτουργιών επέβαλε στο διοικητικό δικαστή να περιορίζει τον έλεγχο του μόνον στο κατά πόσον μία κανονιστική πράξη είναι εντός ή εκτός εξουσιοδότησης και σε καμία περίπτωση να μην αναζητεί την αιτιολογία των λαμβανόμενων μέτρων. Ακόμη πιο ανέλεγκτη ήταν η δράση του Κοινοβουλίου. Ωστόσο, με την εισαγωγή του θεσμού της στρατηγικής εκτίμησης, εισάγονται εμμέσως, δικαστικά ελέγξιμες, τυπικές και ουσιαστικές, προϋποθέσεις στη δράση του κοινού και του κανονιστικού νομοθέτη, όταν αυτός εγκρίνει σχέδια ή προγράμματα με περιβαλλοντική σημασία. Η έγκριση αυτή εξαρτάται καταρχάς από τη συνδρομή ενός ουσιώδους τύπου, την τήρηση συγκεκριμένης διαδικασίας. Επιβάλλεται, επίσης, η εν τοις πράγμασι αιτιολόγηση της έγκρισης, ακόμη και όταν αυτή περιάπτεται τον τύπο κανονιστικού διατάγματος ή τυπικού νόμου. Μέσω της αιτιολόγησης αυτής καθίσταται δυνατός και ο ευρύτερος ουσιαστικός έλεγχος του εγκριθέντος με νόμο σχεδίου ή προγράμματος, ιδίως από τη σκοπιά της συμβατότητάς του με τα πορίσματα της περιβαλλοντικής μελέτης και της αιτιολογημένης αντίκρουσης των τυχόν αιτιάσεων οι οποίες διατυπώθηκαν στο

στάδιο της διαβούλευσης. Το ελληνικό διοικητικό δίκαιο καλείται να αφομοιώσει τις συγκεκριμένες εξελίξεις, αναθεωρώντας ορισμένες από τις παραδοχές του.

Σε κάθε περίπτωση, οι εξελίξεις αυτές επηρεάζουν ακόμη και την πάγια αντίληψη του ηπειρωτικού δικαίου για τη δημοκρατική αρχή και την έννοια της νομιμότητας. Η πολιτική όψη των στρατηγικών αποφάσεων μπορεί μεν να παραμένει κυρίαρχη, περιορίζεται όμως από την υποχρέωση επιστημονικής τεκμηρίωσης των αποφάσεων αυτών. Ο πολιτικός εκχωρεί μοιραία μέρος της εξουσίας του στον τεχνοκράτη ο οποίος συντάσσει την περιβαλλοντική μελέτη. Συναφώς, η εξάρτηση της λαμβανόμενης απόφασης (έγκριση σχεδίου ή προγράμματος) από τη λαϊκή κυριαρχία δεν εξαντλείται στη νομιμοποίηση του αιρετού άρχοντα ο οποίος διαθέτει την αποφασιστική αρμοδιότητα ή προΐσταται των υπηρεσιών οι οποίες εκδίδουν τη σχετική πράξη. Παράλληλα με τη γενική αυτή νομιμοποίηση, απαιτείται μία ειδικότερη νομιμοποίηση, σαφώς πιο δεσμευτική για τους αιρετούς άρχοντες σε σύγκριση με την ελεύθερη εντολή την οποία λαμβάνουν μέσω των εκλογών. **Η απόφαση έγκρισης του σχεδίου προϋποθέτει την προηγούμενη ανάμιξη ενός σώματος προσώπων μικρότερου από το εκλογικό σώμα, του «κοινού» που οριοθετείται στο άρθρο 6 της οδηγίας 2001/42/ΕΚ. Το «κοινό» αυτό δεν καλείται να ψηφίσει πρόσωπα αλλά δικαιούται να συμμετάσχει ενεργά στη διαδικασία διαβούλευσης και να εξαναγκάσει τα κρατικά όργανα να αιτιολογήσουν τις τελικές επιλογές τους.** Αντίστοιχα, η «νομιμότητα» των επιλογών αυτών —με την ευρεία έννοια του όρου, συμπεριλαμβανομένης της συνταγματικότητας και της συμβατότητας με τους, υπέρτερης τυπικής ισχύος, κανόνες του κοινοτικού δικαίου— δεν αποτελεί μία κρίση η οποία γίνεται *in abstracto* σε συνθήκες «εργαστηρίου» από νομικούς.

Η περιβαλλοντική ποιότητα του σχεδίου ή προγράμματος κρίνεται στη βάση οντολογικών και *επιστημονικά μετρήσιμων* στοιχείων, των *πραγματικών* δηλαδή επιδόσεων του, μέσω της περιβαλλοντικής μελέτης και του αποτελεσματικού ελέγχου των συνεπειών του κατά το στάδιο παρακολούθησης της εφαρμογής του. Ένα σχέδιο ή πρόγραμμα το οποίο αποτυγχάνει προδήλως να διασφαλίσει την περιβαλλοντική προστασία, λόγω αναποτελεσματικότητας και έλλειψης ορθολογικής διάρθρωσης του συστήματος εκτίμησης των περιβαλλοντικών συνεπειών του, δεν είναι μόνο «κακό»· είναι και παράνομο. Η ουσιαστική αυτή παρανομία έχει συνήθως και μία διαδικαστική —άρα ευκολότερα ελέγξιμη δικαστικά— όψη: μία «κακή» επί της ουσίας ΣΠΕ

καταδεικνύει την πλημμελή τήρηση των διαδικαστικών πτυχών της στρατηγικής εκτίμησης και αντιστρόφως.

Εν τέλει, ο μηχανισμός στρατηγικής εκτίμησης θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την αξιολόγηση κάθε κοινωνικής και οικονομικής παραμέτρου των εν λόγω σχεδίων και προγραμμάτων. Με άλλα λόγια, η οδηγία 2001/42/ΕΚ αποτελεί έκφανση μίας γενικότερης ανάγκης —την οποία όμως το κοινοτικό δίκαιο δεν έχει ακόμη καταστήσει υποχρεωτική— να αξιολογούνται οι *συνολικές* επιπτώσεις κάθε κρατικής απόφασης με ευρύτερη σημασία, ανεξάρτητα από τον εξωτερικό τύπο τον οποίο αυτή περιάπτεται (σχέδιο, πρόγραμμα, νομοθεσία, διοικητική πράξη κλπ).

12. Συμπεράσματα

- ▶ Η διαδικασία ΣΠΕ αποτελεί ένα σημαντικότερο βήμα για την επίτευξη ολοκληρωμένης ανάπτυξης της χώρας μας, καθώς συνδυάζει την προστασία του περιβάλλοντος με τον ορθολογικό χωρικό σχεδιασμό
- ▶ Οι εκπονηθείσες για μεγάλα σχέδια και έργα ΣΜΠΕ θα δίδουν και τις στρατηγικές περιβαλλοντικές κατευθύνσεις σε τομεακά έργα, συμβάλλοντας στην αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος και την υλοποίηση της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης
- ▶ Συνεπάγεται μία πιο συστηματική και ολοκληρωμένη εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των έργων
- ▶ Στηρίζει και ενισχύει τις διαδικασίες του συμμετοχικού σχεδιασμού, καθώς εμπεριέχεται σε αυτήν η έννοια των διαβουλεύσεων, η συμμετοχή του κοινού, η διεύρυνση των εμπλεκόμενων αρχών, καθώς και οι διασυννοριακές διαβουλεύσεις

13. Προτάσεις για την πληρέστερη ενσωμάτωση της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης στον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό

Όπως προεκτέθηκε, σκοπός της οδηγίας ΣΠΕ, είναι μεταξύ άλλων να παράσχει ένα σαφέστερο πλαίσιο για την άσκηση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Για το σκοπό αυτό και σε ό,τι αφορά ειδικότερα τον πολεοδομικό και χωροταξικό σχεδιασμό, θα μπορούσαν να ληφθούν ιδίως υπόψη τα εξής :

- ▶ Επιβάλλεται σαφέστερη οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής και προσδιορισμός των αόριστων εννοιών που έχουν μεταφερθεί αυτούσιες από το κοινοτικό κείμενο στην εθνική νομοθεσία

-
- ▶ Πρέπει να ληφθεί μέριμνα για την ορθολογική ένταξη της ΣΠΕ στον υφιστάμενο, εθνικό μηχανισμό περιβαλλοντικής εκτίμησης, προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος επικαλύψεων και πολλαπλών εκτιμήσεων με ταυτόσημο ή παρεμφερές περιεχόμενο, καθώς και για την ένταξη της στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης στα περισσότερα στάδια του χωροταξικού και του πολεοδομικού σχεδιασμού
 - ▶ Η περιβαλλοντική μελέτη (έκθεση) (άρθρο 5 της οδηγίας), η διεξαγωγή διαβουλεύσεων με τις αρμόδιες αρχές και το κοινό (άρθρα 6 και 7) και η παρακολούθηση των σημαντικών επιπτώσεων της εφαρμογής του σχεδίου ή προγράμματος (άρθρο 10) μπορούν να ενσωματωθούν στο περιεχόμενο των αντιστοίχων χωροταξικών και πολεοδομικών μελετών
 - ▶ είναι απαραίτητο να οριοθετηθεί με σαφήνεια το πεδίο εφαρμογής της ΣΠΕ στις περιπτώσεις χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων που βρίσκονται ήδη σε διαδικασία κατάρτισης (μεταβατικές διατάξεις) και ιδίως η κρίσιμη έννοια της «πρώτης τυπικής προπαρασκευαστικής πράξης» που αποτελεί κατά την οδηγία αφετηρία για την υπαγωγή των εκκρεμών σχεδίων σε ΣΠΕ.